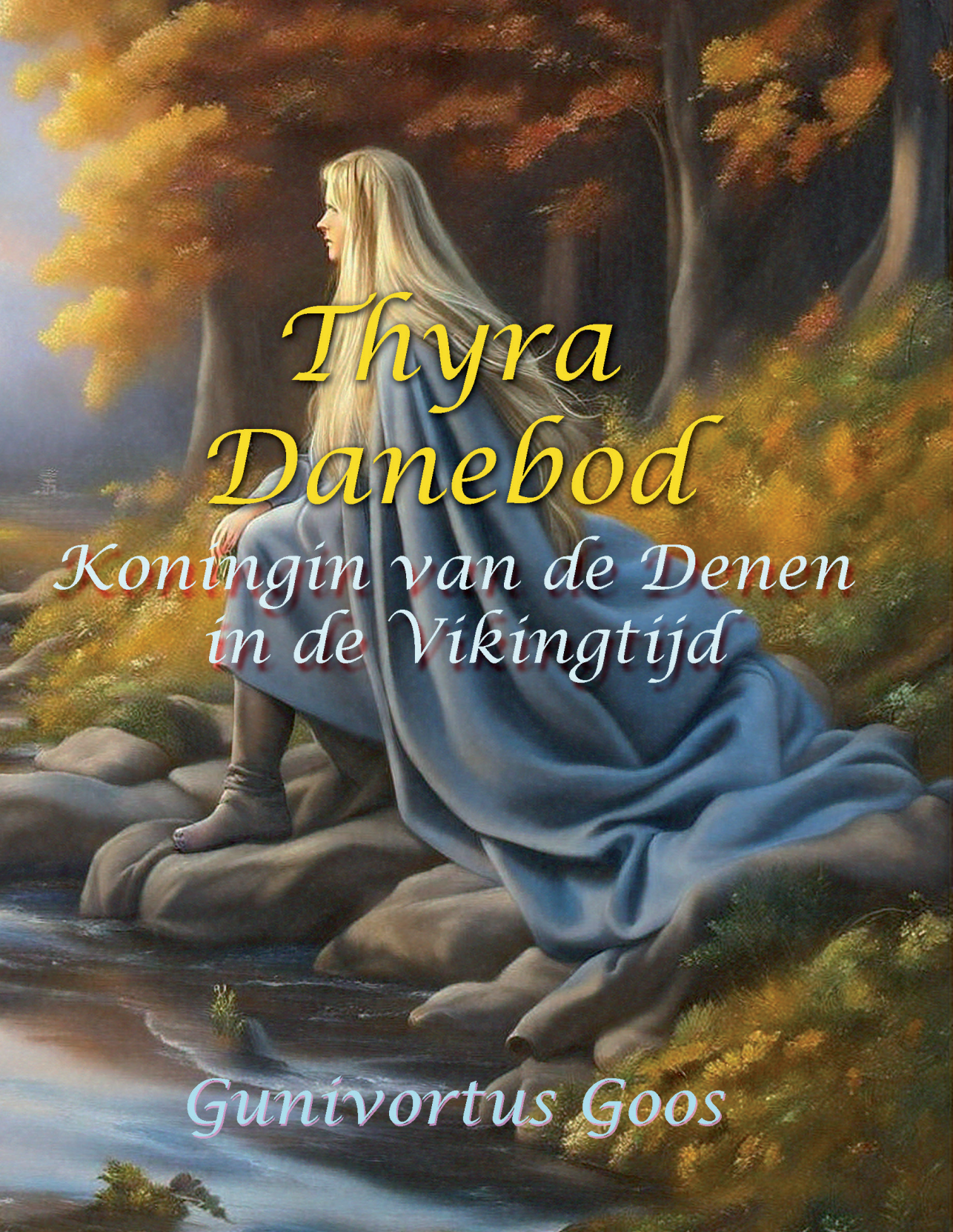

A woman with long, flowing blonde hair is seated on large, grey rocks by a small, clear stream. She is wearing a long, flowing blue dress and is looking towards the left. The background is a dense forest with trees having autumn-colored foliage in shades of yellow, orange, and red. The lighting is soft, suggesting a late afternoon or early morning setting.

Thyra Danebod

*Koningin van de Denen
in de Vikingtijd*

Gunivortus Goos

Thyra Danebod

Koningin van de Denen in de Vikingtijd

Gunivortus Goos

Copyright © Gunivortus Goos, april 2024

Inleiding

De gebeurtenissen die in de volgende tekst worden beschreven, vinden plaats in Denemarken of in bepaalde regio's van Denemarken, die op deze kaart zijn afgebeeld:

Dit gaat echter niet over het huidige grondgebied, maar over het gebied in de 9e en 10e eeuw. In die tijd was er hier geen stabiele staatsstructuur. Er waren verschillende onafhankelijke kleine koninkrijkes, die geleidelijk werden geannexeerd door de machtigere naburige vorsten. Het zou nog lang duren voordat het huidige koninkrijk werd gevormd.

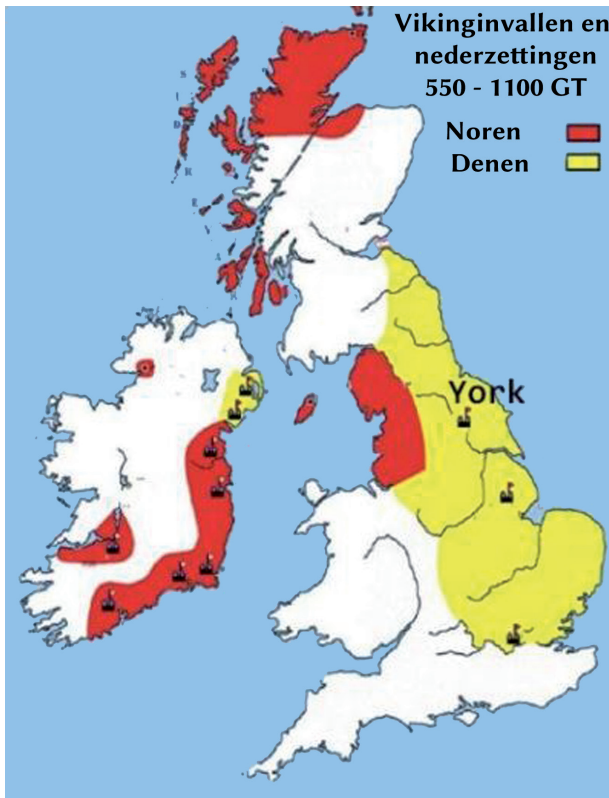
Thyra's echtgenoot Gorm (meer over hen beiden hieronder) regeerde waarschijnlijk het eerst rond 900 over ongeveer het gebied dat op de kaart van omstreeks 900 wordt getoond; hij veroverde na die tijd nog enkele gebieden. De zoon van het echtpaar, Harald Blauwtand, zette de veroveringen voort, zoals te zien is op de kaart die de situatie rond 970 toont. De dynastie van 10e-eeuwse koningen wordt het Huis van Jelling genoemd naar hun residentie

Er wordt een klein koninkrijk gesticht in Jutland met Jellinge als centrum.

Harald Blauwtand herenigt Denemarken. Hij veroverd ook Zuid-Noorwegen en Slavische gebieden in Noord-Duitsland.

De grootste bedreiging voor het langzaam uitbreidende rijk van het Huis van Jelling kwam vanuit het zuiden, waar Otto I de Grote (912-973) zijn heerschappij bleef uitbreiden. Dit leidde er zelfs toe dat de eerder genoemde Harald Bluetooth in 948 de suprematie van Otto I erkende, zich liet dopen en vervolgens verschillende kloosters in zijn rijk stichtte, waarmee de kerstening van Scandinavië begon.

Van hun kant stichtten de Vikingen nederzettingen in Ierland, Schotland en Engeland en er waren connecties tot op koninklijk niveau tussen deze gebieden, onder andere door huwelijken.

De geschiedenis van de Vikingen vertelt over moedige zeelieden en dappere krijgers zoals Rollo, Leif Eriksson en Knut de Grote. Recent

onderzoek naar de runenstenen die in Jutland zijn ontdekt, in het bijzonder de twee Jellingstenen die naar hun plaats van herkomst zijn genoemd, toont echter aan dat vrouwen een belangrijkere rol speelden in het Denemarken van de Vikingtijd dan tot nu toe werd aangenomen. Geschriften van ongeveer een millennium geleden getuigen van een machtige koningin met de naam Thyra. Haar vader was waarschijnlijk Jarl¹ Haraldr, wiens grondgebied in de bronnen afwisselend wordt beschreven als Jutland, Seeland of Holstein. In ieder geval was hij een relatief machtig man.

Thyra zelf wordt in verschillende oude bronnen genoemd. Ten eerste schreef de historicus Sven Aggesen (rond 1140 à 1150-1186) ongeveer 250 jaar na haar dood over haar, gevolgd door Saxo Grammaticus.² Andere bronnen zijn de Heimskringla (een verzameling saga's over Zweedse en Noorse koningen) en de Jomsvikinger Saga; uit de laatste bron volgt nu een langer gedeelte.

Saga van de Jomsvikingen – Thyra

Haraldr was een jarl die over Jutland heerste en Klakk-Haraldr werd genoemd. Hij was een slimme man. Hij had een dochter die Thyra heette. Zij was de wijste van alle vrouwen en interpreteerde dromen beter dan andere mensen. Ze was ook erg mooi. De jarl was van mening dat de hele regering van het land van zijn dochter afhing. Daarom liet hij haar alles samen met hem beslissen. Hij hield heel veel van haar.

Toen Gormr van Jelling volwassen was en het Deense koninkrijk had overgenomen, verliet hij het land en wilde hij trouwen met de dochter van Jarl Haraldr. Als hij haar niet aan hem uithuwelijkte, dacht hij, zou de jarl oorlog moeten lijden door zijn toedoen.

Toen Jarl Haraldr en zijn dochter Thyra hoorden van de campagne van koning Gormr en zijn bedoelingen, stuurden ze mannen naar hem toe en nodigden hem uit voor een uitgebreid feestmaal. Hij accepteerde en zat daar in eer. Toen hij zijn zaak uitlegde aan de jarl, antwoordde deze dat ze zelf maar moest beslissen “omdat ze veel wijzer is dan ik”. Toen Haraldr de kwestie aan haar voorlegde, antwoordde ze als volgt:

Dat wordt hier nu niet besloten. Je kunt nu onder deze voorwaarden naar huis gaan

1 Jarl, verwant aan het Engelse “earl”, overeenkomend met het Nederlandse ‘graaf’, was een vorstelijke titel in de Scandinavische landen vanaf de Germaanse IJzertijd (375 GT) tot de Hoge Middeleeuwen. Jarls waren onafhankelijke kleinkoningen of werden door de koning aangesteld als territoriale beheerders. Lange tijd was de titel niet erfelijk en werd de zelfstandige Jarl door zijn volk benoemd.

2 Saxo Grammaticus (rond 1160-na 1216) was een Deens historicus en geestelijke. Vanwege zijn gepolijste, correcte Latijn, dat niet meer gebruikelijk was in de Hoge Middeleeuwen, kreeg Saxo de

Thyra Danebod. Olieverfschilderij van Christen Dalsgaard, 1869

met mooie en eervolle geschenken. Als deze verkering met mij veel voor je betekent, moet je, zodra je thuiskomt, een huis laten bouwen dat groot genoeg is om in te slapen. Het moet op een plek staan waar nog nooit een gebouw heeft gestaan. En je moet er in totaal drie nachten slapen vanaf de eerste nacht van de winter. Dan moet je je herinneren of je iets gedroomd hebt. Zo ja, stuur dan mannen naar mij toe om over je dromen te vertellen. Dan zal ik hen uitleggen of je de verkering kunt voortzetten of niet. Als je geen dromen hebt, hoef je geen contact meer met mij te zoeken.”

Na de uitwisseling van geschenken bleef Gormr korte tijd op het feest en ging met grote eer en waardevolle geschenken naar huis, waar hij haar wijsheid en instructies op de proef stelde. Thuis regelde hij alles zoals ze hem had opgedragen: het huis werd gebouwd en hij betrad het zoals hem was opgedragen. Drie volledig bewapende mannen werden ervoor geplaatst om de wacht te houden zonder te slapen, omdat hij dacht dat het misschien een valstrik was. En toen ging hij in het bed liggen dat binnen was neergezet, sliep en droomde. Dit ging drie nachten door.

Daarna stuurde Koning Gormr zijn mannen naar Jarl Haraldr en zijn dochter Thyra om hen over zijn dromen te vertellen. Toen ze aankwamen, werden ze hartelijk begroet. Toen legden ze de dromen van de koning aan hen voor. Toen Thyra de dromen had gehoord, zei ze:

Jullie kunnen blijven zolang je wilt. En je kunt je koning vertellen dat ik hem als echtgenoot aanneem.

Toen de mannen thuiskwamen, vertelden ze de koning wat ze geleerd hadden. Zijn hart schoot vol van blijdschap.

Kort daarna vertrok de koning met een groot gevolg van huis om zijn bruid te zien en de bruiloft te houden. Hij kwam vol goede moed aan op Jutland. Jarl Haraldr had gehoord van zijn reis en had een groot feest en receptie voorbereid voor Thyra. Zo begon hun huwelijk en de grote liefde tussen hen. En tijdens het feest vertelde Gormr over zijn dromen, die zij vervolgens interpreteerde.

De koning vertelde wat hij de eerste nacht van de winter en de twee daaropvolgende nachten had gedroomd toen hij in het nieuwe gebouw sliep. Als eerste dacht hij dat hij buiten stond en over zijn hele koninkrijk uitkeek. Hij zag dat de zee zich zo ver van het land had teruggetrokken dat hij het nauwelijks kon zien. Het tij was zo laag dat alle eilanden en fjorden droog stonden.

En toen gebeurde het volgende: Hij zag drie witte ossen uit de zee komen en het land bij hem in de buurt oprennen en al het gras afbijten in de buurt van de grond waar ze vandaan kwamen. En toen gingen ze weer weg.

In de tweede droom had hij weer dezelfde ervaring: hij zag drie ossen uit de zee opstijgen die rood waren en grote horens hadden. Deze ossen scheurden ook al het gras van de

De derde droom leek op de eerste twee. Weer dacht de koning dat hij drie ossen uit de zee zag opstijgen. Deze keer waren ze zwart en hadden ze enorme horens. Ze bleven een tijdje en gingen toen terug de zee in. En er klonk toen een woeste dreun die door zijn merg en beenderen ging, want hij dacht dat het in heel Denemarken te horen moest zijn. Maar hij realiseerde zich dat het geluid van de zee kwam toen die terugkeerde naar het land.

En nu wens ik, Koningin, zei hij, “dat je de dromen interpreteert om de mensen te vermaken en hen uw wijsheid te tonen.

Ze stemde toe en interpreteerde de dromen. Ze begon de eerste droom uit te leggen en zei:

Waar de ossen uit de zee naar het land kwamen en wit waren, daar zullen drie strenge winters komen, en er zal zoveel sneeuw vallen dat er hongersnood zal zijn in heel Denemarken. En waar je meende dat de tweede drie ossen die uit de zee kwamen en rood waren, daar zullen nog drie strenge winters zijn met minder sneeuw, maar toch niet weinig, en dat de ossen al het gras van de grond opaten. En de droom waar drie zwarte ossen uit de zee opkwamen, daar zullen een derde keer drie barre winters komen. Die zullen zo slecht zijn dat iedereen zal zeggen dat er nog nooit zoiets is geweest. En er zal zo’n erge droogte en ellende over het land komen dat er nauwelijks een ander voorbeeld voor te vinden is. Het feit dat je dacht dat de ossen grote horens hadden, betekent dat veel mensen beroofd zullen worden van alles wat ze bezitten. En het feit dat de ossen allemaal terug de zee in gingen waaruit ze gekomen waren, en dat je een grote klap hoorde toen de zee op het land viel, betekent dat belangrijke mensen in Denemarken tegenover elkaar staan en met elkaar vechten. Daarbij zullen grote veldslagen plaatsvinden. Ik denk ook dat sommige van deze mannen die in dit conflict zullen zijn, familie van jou zijn. Als je in de eerste nacht had gedroomd wat in de laatste droom stond, dan zouden die conflicten tijdens jouw leven hebben plaatsgevonden.

Ik zou je niet hebben aangenomen als echtgenoot als je dromen waren geweest zoals ik eerder had vermoed. Maar ik kan iets doen aan al dat dromen over de hongersnood.

Na het feest bereidden koning Gormr en koningin Thyra zich voor om terug te keren naar het koninkrijk van Gormr. Ze lieten veel schepen volladen met graan en andere goederen en zeilden nog datzelfde jaar terug. Vanaf dat moment zeilden ze elk seizoen dezelfde tocht en bleven voedsel en andere goederen halen tot de tijd van de hongersnood die ze had voor-speld.

Toen de hongersnood kwam, hadden ze dankzij deze voorbereidingen genoeg te eten en konden ze ook de mensen om hen heen in Denemarken helpen, want ze deelden veel levensmiddelen en andere dingen die ze hadden bewaard met hun landgenoten.

En Thyra werd beschreven als de slimste vrouw die ooit naar Denemarken kwam. Ze werd zelfs het “sieraad van Denemarken” genoemd.

Dit verhaal is gebaseerd op de Engelse vertaling van “The Saga of the Jónsvikings” door Alison Finlay en Þórdís Edda Jóhannesdóttir, maar is geen letterlijke vertaling.

De Thyra Runenstenen

Op 28 september 2023 publiceerde Heritage Daily, een online Engelstalig wetenschappelijk tijdschrift gewijd aan het erfgoed en de geschiedenis van de wereld, een artikel met de titel: “Archeologen identificeren runensmid die de runen van de Jelling-stenen heeft gekerfd”.

De Jelling runenstenen

De Jellingstenen, Jellingstenene in het Deens, zijn twee grote runenstenen uit de 10e eeuw die zich in de stad Jelling op het Deense eiland Jutland bevinden. Een van de stenen werd opgericht door Koning Gorm de Oude (voor 900-ca. 958/964, hij regeerde van 936 tot zijn dood) ter ere van zijn vrouw en Koningin Thyra, terwijl de andere, grotere steen werd opgericht door Gorm en Thyra's zoon Harald Blauwtand (ca. 910-985/987) ter herinnering aan zijn ouders en hun prestaties bij de eenwording van Denemarken en Noorwegen.

Ook herdacht hij hiermee de introductie van het christendom bij de Denen. De runeninscripties op deze stenen behoren tot de beroemdste in Denemarken.

De stenen staan naast twee grafheuvels, waarvan de oudste dateert uit 958/59. De kerk van Jelling werd rond 1100 tussen deze grafheuvels gebouwd. De hele site werd in 1994 officieel erkend als het eerste UNESCO Werelderfgoed van Denemarken.

De runenstein van Gorm de Oude

De kleine en oudere runenstein van Jelling, kant 1

De kleine en oudere runenstein van Jelling, kant 2

De inscriptie op beide zijden van de oudere en kleinere van de Jelling stenen luidt:
Koning Gormr liet deze monumenten oprichten ter nagedachtenis aan Thyra, zijn vrouw, de redding (of: de kracht, het sieraad) van Denemarken.

De naam “Thyra” is de vertaling van het Oudnoorse *Þyrvé*, zoals het in runenschrift op de steen staat en ook in de meeste oude bronnen uit de late Middeleeuwen.

De runenstein van Harald Blauzahn

De latere runenstein van Jelling, kant 1

Deze grootste van de twee stenen is aan drie zijden voorzien van runeninscripties. De hele inscriptie luidt, vertaald:

Koning Haraldr liet deze monumenten oprichten ter nagedachtenis aan zijn vader Gormr en zijn moeder Thyra; Haraldr, die heel Denemarken en Noorwegen had veroverd en de Denen christelijk had gemaakt.

De naam Thyra (*Þyrvé*) staat dus op beide stenen van Jelling.

De latere runensteen van Jelling, kant 2

De latere runensteen van Jelling, kant 3

De Læborg runenstein

De runenstein van Læborg

Er zijn nog twee andere runenstenen met Thyra's naam erin gekerfd. De eerste is de Læborg runenstein, genoemd naar de Deense gemeente Læborg in de regio Syddanmark op Jutland. De inscriptie aan beide zijden van deze steen luidt, vertaald:

Tófi, uit het geslacht van Hrafn, maakte deze runen ter nagedachtenis aan Thyre, zijn koningin.

De Bække-1 runenstein

De Bække 1 runenstein

De vierde runenstein staat bekend als Bække-1, genoemd naar de stad Bække in Zuid-Jutland. De inscriptie luidt, vertaald:

Ravnunge-Tue en Fundin en Gnyple, deze drie vormden Thyra's grafheuvel.

Aangenomen wordt dat de naam Thyra op alle vier de runenstenen naar dezelfde vrouw verwijst, en dat is dan vaker dan naar enig ander persoon in het Denemarken van de Viking-tijd. Dit is vooral opmerkelijk omdat runenstenen ter ere van vrouwen al zeldzaam zijn. De publicatie die aan het begin wordt genoemd vertelt over de zoektocht naar de 'runensmid' die de runen in de Jellingstenen heeft gekerfd. Onderzoek heeft uitgewezen dat dit dezelfde man is die in Bække-1 wordt genoemd: Ravnunge-Tue. Lisbeth Imer, een medewerker van het Nationaal Museum in Kopenhagen die het onderzoeksteam leidde, schrijft in het artikel:

Het is een absoluut ongelooflijke ontdekking dat we nu de naam kennen van de runenmaker achter de Jellingsteen, maar wat de ontdekking nog wilder maakt, is dat we de 'chef' van Ravnunge-Tue kennen. Het is Koningin Thyra van Jelling, de moeder van Harald I Blauwand, daar kan geen twijfel meer over bestaan...

De Deense journaliste Sanne Wass schreef hierover op 28 september 2023 bij het informatiediensten-, nieuws- en mediabedrijf Bloomberg, vertaald:

Koningin Thyra kwam waarschijnlijk uit een meer adellijke en oudere familie dan Gorm, die de Denen gewoonlijk als hun eerste koning beschouwen, zei Lisbeth Imer, runologe en hoofdonderzoeker achter de studie. "Dit is ongelooflijk interessant om de machtsverhoudingen te begrijpen en hoe Denemarken in het prille begin als natie werd gevormd", zei ze.

"Gorm was waarschijnlijk alleen koning omdat hij getrouwd was met Thyra", vertelde Adam Bak, de directeur van het museum waar de Jelling-stenen te zien zijn, aan lokale media. "Het museum is nu klaar om meer ruimte te besteden aan de koningin in komende tentoonstellingen", zei hij.

Andere historici hebben echter nog steeds hun twijfels.

**Draak op koning
Gorm's Jellingsteen**

Koningin Thyra

Koning Gorm van Jutland slaagde erin een huwelijk te regelen met Thyra, een prinses uit het koninkrijk van de Denen in Sjælland en Skåne. Ze kregen twee zonen. De oudste kreeg een naam uit de koninklijke lijn van de Juten, namelijk Knut (meerdere oude bronnen schrijven ook ‘Knud’), terwijl de jongste een naam kreeg uit de koninklijke lijn van de Denen, namelijk Harald. Maar Knut sneuvelde op een Vikingcampagne bij Ierland of Engeland, en Harald werd koning, eerst in Jutland met de koninklijke zetel in Jelling; later “won hij heel Denemarken en Noorwegen” omdat zijn moeder de gerespecteerde Deense prinses Thyra was, maar ook onder de druk van de dreiging van de koning in het zuiden.

Thyra is een van de weinige vrouwen die zowel in de legende als in historische verslagen wordt benadrukt. De eerder genoemde Sven Aggesen en Saxo Grammaticus beschrijven haar als een wijze en veerkrachtige koningin die toezicht hield op de bouw van de Danevirke³ (Danewerk), een aarden wal die Denemarken moest beschermen tegen aanvallers uit het zuiden.

Terwijl Saxo Thyra identificeert als de dochter van een Engelse vorst (namelijk Æthelred I, ca. 837–871, koning van Wessex en Kent), beschrijven de Jónsvíkinga Saga en Snorri Heimskringla haar als een afstammeling van de semi-mythische Harald “Klakk” Halfdansson (ca. 785–c. 846). Hij was koning van Zuid-Jutland van 812 tot 814 (de stad Hattabú maakte deel uit van zijn rijk) en waarschijnlijk ook van andere delen van het destijds nog niet verenigde Denemarken, zoals bijvoorbeeld Funen, Seeland of Lolland. Als deze afkomst van Thyra waar is, dan was het Huis van Jelling verbonden met de Noorse koninklijke lijn, want Thyra was dan de tante van de Noorse koningin Ragnhildr (een kleindochter van Harald Klakk), de vrouw van koning Halfdan de Zwarte.

Saxo’s bewering:

Thyra was de dochter van de Engelse koning Æthelred van Wessex, die ook een zoon had met de naam Æthelstan. Æthelstan werd in het testament van zijn vader verwaarloosd ten gunste van Harald Blauwtand. De Noorse koning vond het verschrikkelijk dat zo’n dwaas zo’n beloning kreeg en viel Engeland aan, waar Æthelstan zich onmiddellijk overgaf. Kort daarna stierven zowel de Noorse koning als Æthelstan en gingen Noorwegen en de corresponderende delen van Engeland over naar de zoon van de overleden Noorse koning – Håkon.

Saxo’s beschrijving past goed bij de Engelse koning Æthelstan de Glorieuze, die regeerde van 924 tot 939. Hij was echter niet de zoon van Æthelred af Wessex (865 tot 871), maar van

3 Het Danewerk, bekend als Dannevirke in het Deens en danæwirchi in het Oud-Deens, is een complex systeem van Deense grensversterkingen die in de vroege middeleeuwen werden gebouwd om de zuidgrens van Denemarken te beschermen. Het ligt in het noorden van Sleeswijk-Holstein en bestaat uit wallen met verdedigingsgrachten, een kunstmatig plateau genaamd “Thyraburcht” en een zeedijk

Edward de Oude (899 tot 924), maar werd opgevoed door de zus van zijn vader, Æthelfled, die getrouwd was met een andere Æthelred, de graaf van Mercia, die als zodanig Æthelstan's pleegvader was. Toen Edward stierf, werd Æthelstan erkend als koning van Mercia en later van Wessex naar de zus van zijn vader.

De koning van Noorwegen, Harald Haarfagers zoon Håkon, werd opgevoed aan het hof van Æthelstan als onderdeel van een vredesverdrag, dus hij past in het bericht van Saxo.

Of nu Harald Klakk de vader was van Thyra of een Engelse koning blijft onzeker; zij wordt in elk geval meestal niet tot Klakk's kinderen gerekend. Harald was getrouwd met Sigrid Helgesdotter (800–854). Hun vermoedelijke kinderen worden als volgt genoemd: Gottfried Haraldsson (ca. 820–c. 856), Guthorm van Haithabu (825–854 in Friesland) en Gisela (Gisla) (ca. 830–c. 870), die trouwde met Erik (Horik) III van Haithabu.

Saxo lastert in boek 9 van zijn “Gesta Danorum” over Thyra's echtgenoot, Gorm de Oude. Eerst verwijt hij hem dat hij geen christen is:

Na hem bereikte Gorm het toppunt van macht. Hij was altijd kwaadaardig tegen het ware geloof en wilde het tolereren van christenen uitroeien alsof ze de gemeenste mensen waren. Hij kwelde degenen die aan de Christelijke geboden gehoorzaamden met allerlei verwondingen en liet geen moment na in zijn pogingen hen op te jagen met allerlei laster.

Bovendien behandelde hij, om de oorspronkelijke verering van de (heidense) heiligdommen te herstellen, een kerk die door een religieuze gemeenschap op een stuk land in Sleeswijk was gebouwd alsof het een goddeloze woning van goddeloosheid was. Hij liet deze tot op de fundamenteën afbreken en strafte degenen die hij niet te pakken kon krijgen met de kastijding van het afbreken van hun heilige kapel.

En dan bekritiseert hij Gorm wegens karakterzwakte:

Hoewel hij als torenhoog werd beschouwd, paste zijn geest nauwelijks bij zijn lichaamsbouw. In zijn gedrag beperkte hij zich tot de bevrediging van dominantie, zodat hij graag zijn gezag handhaafde zonder het uit te breiden; hij geloofde dat het bevredigender was om zijn eigen bezit te beschermen voordat hij dat van anderen aantastte, en hij was meer bezorgd om zijn verworvenheden te beschermen dan om ze te vergroten.

Saxo probeerde zijn land zeer prominent te presenteren en schuwde het niet om de geschiedenis in zijn voordeel te herschrijven. Een relatief vreedzame koning paste waarschijnlijk niet bij zijn bedoelingen met een machtig Denemarken.

In de Knýtlinga Saga (ca. 1250) wordt ook een korte opmerking gemaakt over Thyra's
17 echtgenoot, Gorm de Oude, op een enigszins denigerende manier in een opmerking over

Koning Knut de Grote (ca. 995–1035):

Hij was niet erg wijs, net zo min als Koning Sven, met wie hij verwant was, of Harald en Gorm voor hem, die ook niet erg wijs waren.

In de Heimskringla, een werk over de geschiedenis van Noorse koningen geschreven rond 1230 en toegeschreven aan Snorri Sturluson, wordt Harald Klakk genoemd als de vader van Thyra. In een kort citaat uit hoofdstuk 5 staat:

Koning Hálfðan zag hen het met ijs bedekte meer oversteken, want hij kon heel goed zien. Hij zag de huifkar en was er zeker van dat de missie van Hárekr en zijn mannen naar wens was verlopen. Toen liet hij zijn tafel dekken en stuurde mannen rond in vele delen van het district en nodigde veel mensen uit om te komen en er was die dag een groot en prachtig voorbereid banket, en op dit banket trouwde Koning Hálfðan met Ragnhildr, en zij was daarna een machtige koningin.

De moeder van Ragnhildr was Þyrni, dochter van Koning Klakk-Haraldr van Jutland en zus van Þyri Danmarkarbót (Denemarken's juweel of verbetering), die getrouwd was met Gormr inn gamli (de Oude), koning van de Denen, die op dat moment over het rijk van de Denen heerste.

Finlay-Faulkes vertaling

In de saga “Het verhaal van Ragnar's zonen” (Oud Noors: *Ragnarssona þáttr*), een Oud Noors verhaal over Ragnar Lodbrok, een Zweedse koning en zijn zonen die leefden in de 9e eeuw, wordt Harald Klakk genoemd als Thyra's vader. Hoofdstuk 4 van deze sage vertelt:

Gorm nam het koningschap over na zijn vader. Hij trouwde met Thyra, die “de redder van Denemarken” werd genoemd, de dochter van Klakk-Harald, die koning was in Jutland. Maar toen Harald stierf, nam Gorm ook het hele koninkrijk van Harald onder zijn heerschappij. Koning Gorm trok met zijn leger over heel Jutland en schafte alle kleine koningen af tot aan de Schlei, waardoor hij een groot deel van Wendland veroverde. Hij vocht grote veldslagen tegen de Saksen en werd een machtige koning.

Volgens de vertaling van Peter Tunstall

Met betrekking tot de suggestie dat Thyra's ouders Angelsaksisch waren, wordt ook het idee geopperd dat Gorm de Oude ten onrechte werd geïdentificeerd met een andere Deense koning genaamd Gorm of Guthram, die actief was in Engeland ten tijde van koning Alfred de Grote, en in deze context zou een verhaal zijn verzonnen dat Gorm's vrouw Thyra verbond met de Wessex dynastie. Dit is echter niets meer dan speculatie en wordt ook als niet waarschijnlijk gezien.

Een andere overweging heeft te maken met de gewoonte van koningszonen om vrouwen uit andere volken en naties te kiezen. Harald I (Blauwtand) en Sven Gabelbart trouwden met

18 Slavische prinsessen, Knut de Grote trouwde met Emma uit Normandië.

Als Thyra het epitheton “tanmarkar bod”⁴ kreeg op haar runensteen, was dat waarschijnlijk omdat ze afkomstig was uit het ‘*Denemearce*’ dat volgens Alfreds geografie⁵ bestond uit de meeste Deense eilanden en Skåne met Seeland (Sjælland) in het centrum. De latere vorm van de toenaam “Danebod” zou een verrijking of herstel van Denemarken kunnen hebben betekend, hoewel “bod” nog steeds vaak wordt vertaald als sieraad, juweel, d.w.z. “het sieraad van Denemarken”.

Bent Hansen schrijft op dandebate.dk (vertaald):

Thyra was blijkbaar een prinses uit het Denemarken beschreven door Ottar en Wulfstan, waarvan het hoofdeiland Sjælland was. Een koning die heerste over het hele Dana land rond de monding van de Oostzee in de westelijke oceaan zou noodzakelijkerwijs op dit eerbiedwaardige eiland gevestigd zijn, net zoals een oude keizer noodzakelijkerwijs vanuit Rome zou regeren.

Hoe het ook zij, de verhalen over Thyra’s afkomst zijn allemaal van latere tijden, tegenstrijdig en in sommige gevallen chronologisch dubieus.

In ieder geval wordt ze beschouwd als de stammoeder van de Jelling-dynastie, die regeerde tot 1378, en ook als de voorouder van het Deense koningshuis dat vandaag de dag nog steeds regeert.

4 Gorm verwijst naar zijn vrouw Thyra als “tanmarkar bod”, de “trots (versiering) van Denemarken”. Deze oude naam voor Denemarken wordt vaak beschouwd als de “geboorteakte” voor dit land. De meest geciteerde etymologie van de naam Denemarken ziet het als een combinatie van de naam van het volk, de Denen (tan-), en het woord “-mark”, wat “grens” en “Grensland” betekent. Er wordt ook aangenomen dat de naam Denemarken tot stand kwam vanuit Duits perspectief. De Duitsers zouden Denemarken beschouwen als een grensgebied dat bewoond werd door Denen, en deze interpretatie zou ondersteund kunnen worden door het feit dat Denemarken in een document van Otto II uit 865 *marca vel regno danorum* genoemd wordt. Er is echter ook de minder gangbare opvatting dat het vanuit Zweeds oogpunt een grensgebied was. Later, voordat het zijn huidige naam kreeg, werd het “Danmaurk” (uitgesproken als Danmork).

5 Dit verwijst naar het werk “King Alfred’s Anglo-Saxon version of the compendious history of the World”, een bewerking van de *Historiae adversus paganos* van Paulus Orosius (rond 417). De Oudengelse versie van het overeenkomstige werk van Orosius, geschreven in het West-Saksische dialect rond het jaar 900, is geschreven door een anonieme auteur die mogelijk werd aangemoedigd of geïnspireerd door Koning Alfred de Grote (848 of 849-899). De vertaler heeft het verhaal van Orosius actief gehermodelleerd door overbodige details te schrappen, verklaringen en dramatische toespraken toe te voegen en een lang hoofdstuk over de geografie van de Noord-Europese wereld in te voegen.

Koningin Thyra Dannebod met haar nog jonge zonen Knud (links) en Harald bij het Danewerk.

Thyra blijft een in mysterie gehulde figuur omdat onze directe kennis over haar eigenlijk beperkt is. Als we echter bepaalde aannames doen, kunnen we wat informatie over haar leven bij elkaar puzzelen. Als we bijvoorbeeld aannemen dat haar zoon Harald Blauwtand ongeveer 60 jaar oud was toen hij stierf in 986–87, kunnen we daaruit afleiden dat Thyra rond 926 van hem bevallen is. Er wordt ook aangenomen dat Thyra ongeveer 20 jaar oud was toen ze beviel van deze tweede zoon. Deze schatting suggereert dat ze ergens tussen 905 en 910 is geboren.

Een ander detail dat we over Thyra weten is dat ze voor haar man Gorm is overleden. De grote grafkamer van de noordelijke grafheuvel in het ‘stenen schip’ van Jelling (zie hieronder) was waarschijnlijk bedoeld voor beide echtgenoten en dendrochronologische analyse van het hout dat voor de bouw werd gebruikt suggereert dat het werd gevelde in 958. Dit betekent dat Thyra ten minste tot dit jaar leefde, mogelijk zelfs langer, aangezien de voorbereidingen voor het graf meerdere jaren in beslag kunnen hebben genomen. Gezien deze geschatte tijdsperiode is het aannemelijk dat Thyra een relatief hoge leeftijd van 50 tot 60 jaar heeft bereikt, wat vrij opmerkelijk was voor die tijd.

Het is onzeker of Thyra Danebod een heiden was of niet, maar het is aannemelijk dat ze dat was. Hoewel er geen concreet bewijs is van haar religieuze overtuigingen, is het bekend dat haar man een praktiserend heiden was, zoals de meeste Denen in die tijd. Interessant is dat sommige latere legenden suggereren dat ze een christen was, wat in tegenspraak is met de

koninkrijk te verdrijven. Het zou inderdaad vreemd zijn dat ze trouwde en kinderen kreeg met iemand uit een cultuur die ze zogenaamd afwees, vooral als er veel heidense vrouwen om haar heen waren. Bovendien werd haar zoon, Harald Blauwtand, niet als christen opgevoed omdat hij volgens Adam van Bremen door de Duitse koning Otto I onder dwang tot het christendom werd bekeerd.

Adam van Bremen meldt ook dat aartsbisschop Unni van Hamburg in 936 naar Dene-marken reisde en daar de Deense koning ontmoette. Adam schreef:

In die tijd werden de Denen geregeerd door Hardecnudth Worm, een zeer bloed-dorstige draak, moet ik zeggen, en niet een beetje vijandig tegenover de christenen. Hij verdreef alle priesters van God uit zijn land en liet velen van hen vermoorden terwijl hij probeerde het christendom in Denemarken volledig uit te bannen.

Aangenomen wordt dat het woord *Filius* was vergeten of niet was opgenomen in het verslag dat Adam over deze reis ontving, en dat de Deense koning *Hardecnudth filius Wurm* was, d.w.z. Wurm, zoon van Hardecnudth. Adams tekst bestaat in verschillende manuscripten, in twee waarvan de *filius* is opgenomen:

Abud Danos eo tempore Hardecnudth Vurm [toevoeging in manuscripten B en C: filius Hardewigh] regnavit

Dat betekent: "In die tijd heerste Hardeknut Vurm [zoon van Hardewigh] over de Denen ...".

Adam van Bremen I, 55.

Hardecnudt is Koning Knut I, de vader van Gorm de Oude. De reis van aartsbisschop Unni kan een inaugurele reis zijn geweest voor de nieuwe koning Gorm, die dat jaar werd gekroond.

Thyra stierf vóór Gorm, die vervolgens een gedenksteen voor Thyra liet oprichten in Jelling, waarin ze werd beschreven als de “trots”, verrijking” of “sieraad” van Denemarken. Gorm en Thyra werden begraven onder een van de twee grote grafheuvels in Jelling en later herbegraven in de eerste christelijke kerk daar. Dit werd bevestigd toen in 1978 een graf met hun overblijfselen werd opgegraven onder het oostelijke uiteinde van de huidige kerk.

Moderne bronnen verwijzen vaak naar Thyra als een Vikingkoningin. De Vikingen waren een zeevarend volk dat oorspronkelijk uit Scandinavië (het huidige Denemarken, Noorwegen en Zweden) kwam en van de late 8e tot de late 11e eeuw delen van Europa plunderde, handel dreef en koloniseerde. In het land waar Thyra koningin was, moeten er zulke mannen zijn geweest, maar ze vormden slechts een klein deel van de bevolking. Haar vandaag de dag een Vikingkoningin noemen is daarom waarschijnlijk meer een kwestie van journalistiek om de artikelen die over haar geschreven worden een eerste aantrekkelijke blikvanger te geven.

Het stenen schip van Jelling

Het stenen schip van Jelling ligt in de gelijknamige Deense stad en werd waarschijnlijk gebouwd in opdracht van Koning Gorm de Oude in de eerste helft van de 10e eeuw. Het is ongeveer 350 meter lang en werd gebouwd rond een kleine heuvel waar nu de Thyra-grafheuvel ligt. Er wordt gedacht dat de kleinste van de twee runenstenen op deze locatie, de runenstein van Gorm, verbonden is met het stenen schip, zoals het geval is met andere

runenstenen uit de eerste helft van de 10e eeuw. Het stenen schip is niet langer zichtbaar in het landschap; het is mogelijk dat veel van de stenen in de loop der jaren voor andere doeleinden zijn hergebruikt. De locatie is echter wel aangegeven door witte rechthoeken.

De directe omgeving van het stenen schip is een belangrijke archeologische vindplaats en ligt dicht bij de koninklijke monumenten uit de Vikingtijd in Jelling. Op basis van een aantal vondsten in de afgelopen 200 jaar en de interpretatie van eerdere opgravingen wordt aangenomen dat de gevonden stenen behoren tot een 356 meter lange steenzetting in de vorm van een schip. Het schip wordt gedateerd in de vroege fase van Jelling, die eindigde met de dood van Koning Gorm de Oude (gestorven rond 958). De vindplaats is verreweg de grootste in zijn soort en bijna vier keer zo groot als die bij Gammel Lejre en Vejerslev op Sjælland.

Koning Harald Blauwtand bouwde een monumentale grafheuvel in het gebied van het hele complex, die wordt beschouwd als de grootste in Denemarken. Deze werd gebouwd over een bestaande grafheuvel uit de Bronstijd en werd gebruikt om de overblijfselen van zijn vader Gorm de Oude bij te zetten. Hij liet later een nog hogere lege grafheuvel ten zuiden ervan bouwen, die door een runenstein van Gorm werd aangewezen als het graf van Haralds moeder, Koningin Thyra. Een uiteinde van het stenen schip is bewaard gebleven onder deze zuidelijke grafheuvel. Tussen de twee heuvels plaatste Harald een grotere runenstein als gedenkteken voor zijn beide ouders, terwijl de kleinere steen er nu naast staat. Tegenwoordig zijn deze stenen te vinden op de begraafplaats aan de zuidkant van de kerk van Jelling.

Volksoverleveringen

Een passende legende is te vinden in de Jomsvikings saga, zie hierboven. Volgens deze sage zou Thyra elke zomer graan hebben verzameld (zie boven) om een hongersnood te voorkomen. En keizer Otto 1 zou zowel Thyra's minnaar als vijand zijn geweest nadat hij Denemarken had onderworpen.

Zowel Aggesen als Saxo Grammaticus beschrijven Thyra als een wijze en vastberaden koningin die opdracht gaf tot de bouw van het Danewerk, een aarden wal om Denemarken te verdedigen tegen indringers uit het zuiden, in het bijzonder om te voorkomen dat de Duitse keizer zijn grondgebied zou uitbreiden. Hoewel de eerste fase van de bouw van de vesting dateerde van voor de regering van Thyra en sommige bomen in de vesting al in het jaar 737 werden geveld, duurden de daaropvolgende uitbreidingen tot de 12e eeuw. Toch vermeldt het "Chronicon Lethrense" in het midden van de 12e eeuw dat Koning Dan het Danewerk had opgericht tegen Keizer Augustus. De uitbreiding van de wal door Koningin Thyra Danebod in de 10e eeuw wordt voor het eerst vermeld door Sven Aggesen rond 1185 en later door Saxo.

**Koningin Thyra sticht het Danewerk. Illustratie uit
"Danmarks Historie i Billeder" (De geschiedenis
van Denemarken in beeld), 1898.**

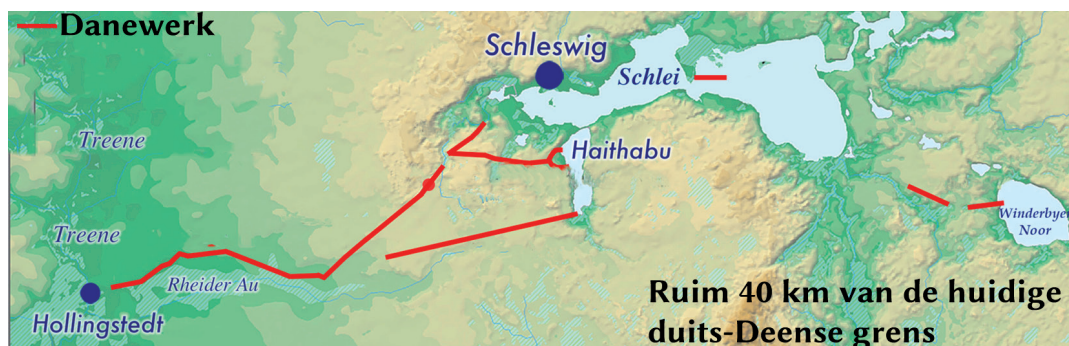
Er is archeologisch bewijs dat suggereert dat de Thyraburcht, die mogelijk werd uitgebreid tijdens het leven van Thyra rond 940, en ook de verbindingswal, werden gebouwd tijdens het bewind van Harald vanaf 964.

Het is onwaarschijnlijk dat Thyra daadwerkelijk opdracht heeft gegeven voor de uitbreiding van het Danewerk en dit is waarschijnlijk slechts een deel van de populaire traditie. Ondanks uitgebreid onderzoek is er momenteel geen bewijs dat Thyra of Gorm opdracht hebben gegeven tot de bouw van specifieke wallen. Er wordt echter algemeen aangenomen dat hun zoon Harald de 'Kovirke' (een zuidelijk deel van het Danewerk, dat oorspronkelijk een ongeveer 6,5 kilometer lange wal was met een gracht ervoor,) liet bouwen. Volgens een later historisch verslag uit de Hoge Middeleeuwen versterkte Harald Blauwtand het Danewerk op advies van zijn moeder.

Volgens een heel andere volkssage werd de dochter van Thyra gevangen genomen door trollen en meegenomen naar een koninkrijk in het hoge noorden voorbij Halogaland en

De 'Kovirke' (deel van het Danewerk)

Tijdperk van de Romantiek

De Romantiek is een cultureel en historisch tijdperk in Europa dat duurde van het einde van de 18e eeuw tot ver in de 19e eeuw. De exacte data van het begin en het einde van deze periode variëren.

25 Net als de rest van Europa werd Denemarken in deze periode gekenmerkt door een golf

**Thyra Danebod informeert koning Gorm de Oude
over de dood van hun zoon Knut**

van nationale romantiek. Geschiedenis en beroemde persoonlijkheden stonden centraal, vooral na de nederlaag tegen Pruisen in 1864, toen grote delen van Jutland verloren gingen. Koningin Thyra was een lichtend voorbeeld van de ideale vrouw van die tijd - moeder en koningin tegelijk, moedige verdedigster van het koninkrijk en (zogenaamd) van het christelijk geloof.

In deze tijd werden er verschillende schilderijen gemaakt waarop Thyra Danobod stond afgebeeld, zoals de afbeelding hiervoor als voorbeeld laat zien.

**Koningin Thyra Danebod.
Gipsbeeld door H. W. Bissen (1853)**

In deze periode werd ook een standbeeld opgericht. De beeldhouwer H.W. Bissens (1798-1868) maakte in 1853 een gipsen beeld van koningin Thyra. Tegenwoordig is dit standbeeld te zien in het Royal Jelling museum.

Kort na het tijdperk van de Romantiek schreef de Duitse schrijver, journalist en criticus Theodor Fontane (1819-1898) in 1864 zijn wereldberoemde ballade “Gorm Grymme”, waarin Thyra verschillende keren wordt genoemd. Het tweede couplet luidt:

En de jarls kwamen naar het feest van Joel,
In zijn hal beziet Gorm Grymme de feestparade,
En naast hem zit, op een benen stoel,
Thyra Danebod, zijn geliefde gade;
Ze houden elkaars handen ingetogen
En kijken elkaar gelijktijdig aan,
Een glimlach stond in hun beider ogen, -
Gorm Grymme, wat maakt jou zo begaan?.

Vertaling Gunivortus

De oudste zoon van Gorm en Thyra heette Knut Danaast (Danaast: geliefd bij de Denen). Hij werd in 947 gedood tijdens een Vikingexpeditie bij Ierland. Bij hem was zijn jongere broer Harald, die later koning Blauwtand zou worden. Knut werd 's nachts neergeschoten door een pijl van een Ierse boogschutter. In zijn laatste momenten zou Knut zijn mannen opgedragen hebben om door te gaan alsof er niets was gebeurd. Deze strategie was bedoeld om de Ieren te misleiden en hen te laten geloven dat de dood van hun leider hun belegeringsactiviteiten niet had verzwakt. Het nieuws van Knuts dood bereikte uiteindelijk Thyra in Jelling, maar ze aarzelde om het door te geven. Volgens de legende had Gorm gezworen om iedereen te doden die hem het nieuws van Knuts dood bracht. In plaats van iets te zeggen, hing Thyra zwarte gordijnen voor de ramen en kleepte zich in het zwart. Toen Gorm haar vroeg of ze hem wilde vertellen over de dood van Knut, antwoordde ze: “Jij vertelt het mij, niet andersom”.

Volgens de legende stierf Gorm kort na zijn zoon Knut uit verdriet over diens dood of beroofde hij zich zelfs van het leven, Thyra als weduwe achterlatend.

Dit laatste komt echter niet overeen met het historische bewijs. Thyra moet eerder gestorven zijn dan Gorm, want als weduwnaar richtte hij ter ere van haar een runenstein op in Jelling.

In ieder geval stond de dood van Knut model voor Theodor Fontane's ballade “Gorm Grymme”. Maar zoals hierboven beschreven stierf in werkelijkheid de zoon Knut, terwijl in het gedicht Harald stierf, die bovendien ten onrechte als ‘enig kind’ werd genoemd. Die twee dingen kloppen niet. De ballade is daarom een vrije artistieke dramatisering van het volksverhaal.

Slotwoord

Het feit dat koningin Thyra meerdere keren wordt genoemd op verschillende runenstenen geeft waarschijnlijk aan dat zij een sleutelfiguur was in het Deense koninkrijk dat toen in opbouw was. Noch haar beroemde zoon Harald Bluetooth, noch enige andere persoon in het Denemarken van de Vikingtijd wordt zo vaak vermeld op runenstenen. Hieruit kan worden geconcludeerd dat zij uiterst belangrijk was voor de stichting van de staat.

Hoewel de teksten op de runenstenen kort zijn, zijn het de enige geschreven bronnen uit de Vikingtijd in Denemarken. Dit benadrukt het grote politieke belang van Thyra in hun tijd.

De bronnen, zowel middeleeuwse als moderne, zijn soms tegenstrijdig, wat op sommige plaatsen in dit boek tot uiting komt. Er is geen poging gedaan om ze aan te passen tot een logisch geheel. Dit is vaak het geval met geschiedenis, die niet alleen uit feiten bestaat, maar ook uit verslagen van hoe gebeurtenissen werden waargenomen. En beide worden door latere onderzoekers geïnterpreteerd volgens hun eigen ideeën. Daar moeten we niet alleen mee leven, het is ook een fascinerend aspect van de geschiedenis.

Dit geldt ook voor Thyra Danebod.

Bronnen

Literatuur

Finlay, Alison and Jóhannesdóttir, Þórdís Edda, „The Saga of the Jómsvikings: A Translation with Full Introduction“. Northern Medieval World. 6. https://scholarworks.wmich.edu/mip_nmw/6 Kap. 2, 2018, Copyright © 2018 by the Board of Trustees of Western Michigan University.

Fisher, Peter, (Trans.), Ellis Davidson, Hilda, (Ed.), Saxo Grammaticus: History of the Danes, Cambridge, 1979.

Lisbeth M. Imer, Laila Kitzler Åhfeldt, Henrik Zedig, A lady of leadership: 3D-scanning of runestones in search of Queen Thyra and the Jelling Dynasty, published online by Cambridge University Press, 11 October, 2023.

Lund, Niels, Denemearc, „Tanmarkar But and Tanmaurk Ala. In: People and Places in Northern Europe 500-1600, Woodbridge, England, 1991, p. 162-169.

Olrik, J., Raeder (Ed.), Saxo Grammaticus, Gesta Danorum, Copenhagen, 1931.

Pálsson, Hermann, (Übers.), Edwards, Paul, (Übers.), Knytlinga Saga, The History of the Kings of Denmark, Odense, 1986.

Words after Theodor Fontane, Music by Horatio Parker, Op. 64, New York, 1908.

Saxo Grammaticus, übersetzt, nacherzählt und kommentiert von Hans-Jürgen Hube, Wiesbaden, 2004.

Snorri Sturluson, Heimskringla, Volume I: The beginnings to Olafr Tryggvason, translated by Alison Finlay and Anthony Faulkes, London, 2011.

Sturluson, Snorri, The Heimskringla, Translation: Samuel Laing, London, 1844.

Webpagina's

<https://www.livescience.com/archaeology/jelling-stone-analysis-reveals-runestone-carvers-name-and-identifies-a-powerful-viking-queen>

http://www.dinnesen.com/images/Jelling_2014/arkaeologi_aktuelt_jellingX.jpg

<https://groups.google.com/g/soc.genealogy.medieval/c/eW0FVRbSr3I?pli=1>

<http://vsnrweb-publications.org.uk/Heimskringla%20I.pdf>

<https://danevirkemuseum.de/de/mythos/>

<http://www.germanicmythology.com/FORNALDARSAGAS/ThattrRagnarsSonar.html>

<https://www.dandebate.dk/eng-dk-historie18.htm>

<http://www.germanicmythology.com/FORNALDARSAGAS/ThattrRagnarsSonar.html>

https://de.wikisource.org/wiki/Hamburgische_Kirchengeschichte

Illustraties

Blz. 1: Deze kaart is gebaseerd op de kaart op <https://urlaubaer.ferienwohnungen.de/reiseziele/daenemark/daenemark-bornholm/>, maar werd door de auteur aangepast overeenkomstig het artikel.

Blz. 2: <https://www.tacitus.nu/historical-atlas/scandinavia/dk1.htm>

Blz. 2: <https://www.dandebate.dk/eng-dk-historie18.htm#Alfreds-Geography>

Blz. 4: Quelle: <http://jelling.natmus.dk/om-jelling/gorm-harald-og-thyra/myten-om-dronning-thyra/rigets-modige-forsvarer/>

Blz. 7: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jelling_gr_kl_Stein.JPG

Blz. 8: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jelling_kl_Stein_2.JPG

Blz. 9: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jelling_kl_Stein_1.JPG

Blz. 10: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jellingsten.1..jpg>

Blz. 11: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jelling_gr_Stein_2.JPG

Blz. 12: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jelling_gr_Stein_3.JPG

Blz. 13: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:L%C3%A6borgstenen_2023_fuld.jpg

Blz. 14: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:B%C3%A6kke_1.jpg

Blz. 15: https://de.wikipedia.org/wiki/Datei:Jelling_viking_stone_2.JPG

Blz.: 20: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:%27Thyre_Dannebod_grundl%C3%A6gger_Dannevirke%27_-_kunstblad_1855_af_Lorenz_Fr%C3%B8lich_til_Kunstforeningen_i_Flensborg_\(farvelagt\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:%27Thyre_Dannebod_grundl%C3%A6gger_Dannevirke%27_-_kunstblad_1855_af_Lorenz_Fr%C3%B8lich_til_Kunstforeningen_i_Flensborg_(farvelagt).jpg)

Blz. 21: <http://wikimapia.org/2138050/Tomb-of-Queen-Thyra>

Blz. 22: Deze illustratie is gebaseerd op die op <https://danmarkshistorien.dk/fileadmin/filer/Billeder/Artikelbilleder/Jellingmonumenterne/image006.png> en andere sites die dezelfde hebben.

Blz. 24: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Thyra_grundl%C3%A6gger_Dannevirke_-_Louis_Moe_\(17013\).tif](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Thyra_grundl%C3%A6gger_Dannevirke_-_Louis_Moe_(17013).tif)

Blz. 25: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kograben.JPG>

Blz. 25: Gebaseerd op <https://danevirkemuseum.de/de/das-danewerk/>

Blz. 26: <https://de.wikipedia.org/wiki/Datei:Gorm-the-old.jpg>

Blz. 27: <http://jelling.natmus.dk/en/about-jelling/gorm-thyra-and-harald/the-myth-of-queen-thyra/resourceful-and-loved/> Koningin Thyra Danebod. Gipsen beeld van H. W. Bissen (1853) voor de Koninginnetrap in de Christiansborg van architect C. F. Hansen. Foto: Jesper Stub Johnsen.